

N. L. MESTSERJAKOV

ERÄITÄ MUISTELMIA LENINISTÄ

Tutustuin Leniniin keväällä 1902. Loppukesällä 1901 matkustin ulkomaille suorittaakseni sähköopin kurssin eräässä Belgian yliopistossa ja ennen kaikkea levätäkseni, koska olin työskennellyt paljon tehtaassa ja olin kovin väsynyt. Matkustin Sveitsiin. Spiezissä kohtasin Vladimir Iljitšin sisaren Anna Iljinitšnan ja hänen välityksellään sain nopeasti kirjeyhteyden Nadežda Konstantinovnaan. Hänen kanssaan olimme vanhoja ystäviä jo 90-luvulta, jolloin tapasimme usein työssä Pietarissa, vaikka olimmekin silloin eri vallankumousleireissä: hän oli kiihkeä ja peräänantamaton marxilainen, mutta minä toimin vielä „Narodnaja volja” järjestössä. Meillä oli silloin loputtomia väittelyjä, jotka lähensivätkin meidät. Vuonna 1901 liityin Sosialidemokraattien ulkomaiseen liittoon, jota Lenin pyrki käyttämään taistelussa „Rabotšeje Delon” ympärille ryhmittyneitä „ekonomisteja” vastaan. Minun oli jäätävä asumaan Belgiaan, ja minut määrättiin „Liiton” edustajaksi Belgiaan.

Lenin, samoin kuin „Iskran” toisetkin toimittajat, asui silloin Münchenissä. Siellä olivat myös Martov, Vera Zsulitš ja Parvus. Kaikki he olivat varmoja siitä, ettei huomio kohdistuisi tähän etelä-Saksan pikku kaupunkiin, koska venäläiset eivät olleet koskaan perustaneet sinne vallankumousjärjestöjään. Mutta tällöin ei otettu lukuun venäläisiä ylioppilaita, joita Münchenissä oli hyvin paljon. Ylioppilaat saivat tietää, että kaupungissa oli huomattavia vallankumouksellisia. Heissä heräsi uteliaisuus, ja iskralaisten perässä alkoi kulkea ylioppilaita. Kun iskralaiset menivät ravintolaan tai jonnekin muuanne, heidän perässään tuli ylioppilaita. Ylioppilaiden jälkeen poliisi alkoi tietenkin kiinnostua asiaan. Niin oli lähdettävä Münchenistä, joka oli verraten pieni kaupunki ja jossa tunnettiin jokainen vähänkin huomattu asukas, ja valittava toinen paikkakunta, missä voisi häipyä väki-

joukkoon ja poliisi vainoaisi vähemmän kuin monarkistisessa Saksassa. Sellaiseksi paikaksi valittiin Lontoo, jonne kaikki iskralaiset siirtyivät keväällä 1902. He matkustivat Belgian kautta, viipyen vähän aikaa siinä kaupungissa, jossa minä asuin.

En ollut aikaisemmin nähnyt Leniniä enkä edes hänen valokuvaansa. Muistan, että olin pettynyt, kun kohtasin hänet ensi kertaa, sillä näin henkilön, joka ei näyttänyt läheskään romanttiselta. Hänellä oli aivan tavalliset venäläiset, hieman itämaiset kasvot. Ainoa, mikä hänessä hämmästytti, olivat hänen silmänsä. Niitä oli mahdoton olla tarkastelematta. Ne olivat tavattoman älykkäät.

Oleskelimme kaksi päivää Liègessä, minkä jälkeen lähdimme yhdessä Brysseliin.

Saavuimme sinne pienen vallankumouksellisen leimahduksen aikana. Se oli taistelua yleisen äänioikeuden puolesta ja tapahtui hyvin vaatimattomissa mittasuhteissa, niin kuin osaavat toimia ulkomaalaiset vallankumoukselliset. Kun olimme saapuneet Brysseliin, vein Vladimir Iljitšin tutustumaan kaupunkiin, työväenpuolueen virastoihin, kuuluisaan sikäläiseen osuusliikkeeseen jne. Kun lähdimme osuusliikkeestä, ilmaantui äkkiä työläisjoukkoja. Ne olivat vallankumouksellisen leimahduksen osanottajia; kokoontui mielenosoittajain joukkoja; poliisi hajotti niitä ja mielenosoittajat lähtivät heti karkuun, sillä työväenpuolueen johtajat pyrkivät kaikkiin keinoin pitämään työläiset maltillisuuden ja varovaisuuden puitteissa.

Oli julistettu lakko, joka ei kehittynyt yleislakoksi. Nähtyään tämän joukon Lenin heti vilkastui ja osoitti suurta halua liittyä mielenosoitukseen. Minun oli miltei riipputtava hänessä voidakseni hidastuttaa hänen askeleitaan. Sillä hetkellä sivulta ilmaantui poliiseja, jotka erottivat meidät joukosta... Brysselissä Lenin viipyi vähän aikaa ja matkusti sieltä Lontooseen.

Vähän aikaisemmin oli Brysselissä Plehanov, jonka kanssa tein matkan eri puolille Belgiaa. Heti kun päättyivät vallankumoukselliset kokoukset, Plehanov vei minut katsomaan taulugallerioita, joiden suuri ihailija hän oli. Muistan, että Liègeen saavuttua hän kyseli jonkun taidemaalarin taulua. Minä en tuntenut taulua enkä taidemaalaria, vaikka olin asunut siellä aikaisemmin nelisen vuotta. Leniniä eivät kiinnostaneet sellaiset asiat. Hänen huomionsa oli täydellisesti suuntautunut työväenliikkeeseen.

Tsjavlovski, joka ohranalaitoksen asiakirjoja käyttäen julkaisi aikoinaan kirjan „Bolševikit”, kirjoitti minulle, että tarkastellessaan ohranaosaston papereita vuodelta 1917 hän oli löytänyt kaksi pöytäkirjaa Leninin asioista. Toinen sisälsi erään santarmin rajalla laatiman luettelon kirjoista, jotka Lenin otti mukaansa

matkustaessaan ulkomaille. Siitä luettelosta nähdään, että kauno-kirjallisuudesta hän otti vain kaksi kirjaa: Nekrasovin runoja ja Goethen „Faustin”. Toiset kirjat olivat taloustieteen alalta.

* * *

Seuraava tapaaminen oli syksyllä 1902 Lontoossa. Minun oli opiskelun päätyttyä palattava Venäjälle ja matkustin Lontooseen saamaan ohjeita tulevaa vallankumouksellista työtä varten. Sillä kertaa tapaamisemme oli pitkäaikainen. Asuin kaksi viikkoa muutaman askeleen päässä Leninistä ja tapasin häntä joka päivä, jopa monta kertaa päivässäkin.

Kaikille on tunnettua, että Lenin vietti erittäin vaatimatonta elämää niin ulkomailla kuin Venäjälläkin. Hän eli uskomattoman vaatimattomasti. Hän piti hyvästä järjestyksestä, joka vallitsikin aina hänen työhuoneessaan ja huoneessaan, kun sen sijaan esimerkiksi Martovilla oli aina mitä suurin epäjärjestys. Martovin huoneessa kaikkialla oli tupakanpätkiä ja tuhkaa, sokerin seassa oli tupakkaa, niin että vieraat, joille Martov tarjosi teetä, epäröivät ottaessaan sokeria. Samanlainen epäjärjestys vallitsi myös Vera Zasulitsilla. Leninillä päinvastoin oli tavattoman hyvä järjestys, huoneessa aina raitis ilma. Jos hänen huoneessaan joku sytytti tupakan, niin vaikka hän ei silloin vielä kieltänytkään tupakoimista, hän rypisteli otsaansa, avasi tuulettimia ja osoitti yleensä suurta tyytymättömyyttä. Leninin elämä Lontoossa oli tavattoman yksitoikkoista. Aamuisin hän lähti British Museumiin, missä työskenteli, sitten meni päivälliselle johonkin pikkuravintolaan, päivällisen jälkeen keskusteli Zasulitsin, Martovin ja Nadežda Konstantinovnan kanssa, minkä jälkeen lähti kotiin ja vietti illan taas työnsä ääressä.

Palattuaan Venäjälle Lenin eli yhtä vaatimattomasti. Mistä se johtui? Ehkä hän oli luonteeltaan askeetti? Ei, Lenin ei ollut eikä voinutkaan olla luonteeltaan sellainen. Proletariaatti taistelee sen puolesta, että elämä olisi kauniimpi, vauraampi, täydellisempi, että ihmiset voisivat nauttia kaikista elämän hyödykkeistä. Lenin oli tavattoman monipuolinen. Ottaen mukaansa ulkomaille taloustieteellisiä kirjoja hän samalla otti kuitenkin myös Nekrasovin ja Goethen teoksia. Lenin piti runoudesta, hän piti eritoten Puškinista ja luki hänen teoksiaan mielihyvin. Lenin piti suuresti musiikista. Musiikin vuoksi, kuullakseen hyvää musiikkitaiteilijaa, hän toisinaan jätti jopa työnsäkin, mitä hänen läheisensä käyttivät hyväksi saadakseen hänet vaikkapa vähän lepäämään. Hän piti metsästyksestä ja oli innokas metsästäjä. Hän rakasti luontoa ja varsinkin retkeilyä Sveitsin vuoristo-seuduilla. Hän oli erittäin hyvä šakinpelaaja, pelasi katsomatta lautaan. Gorkissa vietin hänen kanssaan kaksi kesää, ja me

pelasimme toisinaan linnapeliä. Hän — Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja, maailman proletariaatin johtaja — huvitteli joskus tällä yksinkertaisella pelillä.

* * *

Oleskeltuani vuoden ulkomailla palasin Venäjälle. Kohta minut vangittiin Moskovassa ja vuoden kestäneen vankilassa istumisen jälkeen lähetettiin Jakutskiin. Jakutskissa ei suoritettu mitään vakavampaa vallankumoustyötä ja siksi en aloittanutkaan uudelleen kirjeenvaihtoa Nadežda Konstantinovnan kanssa, joka toimi silloin „Iskran” sihteerinä.

Asuessani jakutialaisessa ulusissa (kylässä) sain eräänä päivänä kirjeen ulkomailta. Allekirjoitus oli minulle aivan outo. Tunsin Nadežda Konstantinovnan käsialan. Kirje oli joutavista asioista. Mutta kemiallinen tutkimus antoi toisenlaiset tulokset ja ilmensi useita vallankumouksellisia uutisia, joista hän tiedotti minulle ja minun kauttani myös toisille tovereille, jotka oli väliaikaisesti erotettu vallankumouksellisesta työstä. Alkoi kirjeenvaihto, ja Nadežda Konstantinovna tiedotti koko ajan minulle ja minun kauttani myös toisille karkotetuille sen ajan vallankumouksellisista asioista. Mainitsen tämän toiseikan osoittaakseni, miten huomaavaisia olivat nämä kaksi ihmistä — Lenin ja Nadežda Konstantinovna, — miten huomaavaisesti he suhtautuivat aina tovereihin. Toisen kerran, kun jouduin karkotukselle Jenisein lääneihin, Nadežda Konstantinovna löysi minut ja taas aloitti kirjeenvaihdon. Se oli Leninin luonteenomainen piirre: huolehtia tovereista, jotka olivat joutuneet karkotukselle.

Lenin huolehti yhtä suuresti kaikista vanhoista tovereista myös silloin, kun oli jo Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtajana. Kun Goldenberg kuoli (hän oli vanha bolševikki, mutta Helmikuun vallankumouksen alkaessa siirtyi bolševikkien riveistä „novožizniläisten” ryhmään, mutta sitten jälleen siirtyi meidän joukkoomme), Ganetski näytti minulle Leninin kirjettä, jossa Lenin kirjoitti: „Toveri Goldenberg työskenteli teillä ulkoasiain kansankomissariaatissa ja koki puutetta. Oletteko tehneet jotain sen ihmisen hyväksi? Olisi pitänyt tehdä. Ja oletteko muistaneet hänen vaimoan nyt, kun hän itse on kuollut? Goldenbergin vaimolla ei ole lainkaan käytännöllistä elämäkokemusta ja hänelle on annettava mahdollista apua”.

Löysin papereitteni joukosta erään Leninille erittäin luonteenomaisen kirjelapun, jossa Vladimir Iljitš pyytää, että me emme julkaisisi koskaan hänen teoksiaan ilman hänen lupaansa siksi, että hänen puheensa kirjoitetaan muistiin erittäin huonosti, kuten hän sanoo. Toistan, että yhdessäkään kirjelapussa ei ollut määräystä, oli vain pyyntöjä.

Mainittakoon, että eräät väärinkäyttivät liiaksi Vladimir Iljitšin valmiutta auttaa aina toveria ja kääntyivät hänen puoleensa kaikkien vähäpätöisten asiain vuoksi. Kun oli saatava päivällinen Kansankomissaarien Neuvoston ruokalassa, saatava huone tai vielä jotain — kaikki kääntyivät Leninin puoleen eikä Lenin vastannut koskaan kieltävästi. Tov. Nevski kertoi minulle, että hän keskusteli Leninin kanssa nälänhädän aikana. Kun keskustelu oli päättynyt, Nevski hyvästellessään pyysi anteeksi Leniniltä, että oli häirinnyt häntä työaikana. „Ei se mitään, siitä piti keskustella,— vastasi Lenin,— mutta ne puhelinsoitot... Kaikkien pikkuasioiden johdosta käännytään minun puoleeni”.

* * *

Esitän vielä muutamia muistelmia kohtauksista Leninin kanssa.

Keväällä 1906 Lenin saapui Moskovaan käsitelläkseen siellä tovereiden kanssa bolševikkien teesit Tukholman edustajakokousta varten. Olin siihen aikaan Moskovan piirikuntakomitean jäsen. Vaikkakin valtava enemmistö sekä komiteassa että järjestössä oli bolševikkien puolella, noudatimme menševikkeihin nähden liian horjuvaista, sovitteluvaa taktiikkaa. Sellainen taktiikka tuotti mitä huonoimpia tuloksia I Duuman vaaleissa. Eräin paikoin toteutettiin boikottia meidän osanotollamme, toisin paikoin me osallistuiimme vaaleihin ensimmäisessä vaiheessa.

Vladimir Iljitš tuli Moskovan piirikuntakomitean istuntoon. Siinä kokouksessa me kaduimme katkerasti virheitämme. Vladimir Iljitš kuunteli ja oli päättävästi vaiti. „Torukaa meitä kovasti”,—sanoi eräs toveri leikillään hänelle. „Se on myöhäistä,— vastasi Lenin.— Olisi pitänyt aikaisemmin torua teitä kovasti, mutta sitä ei nähtävästi ole kukaan tehnyt. Nyt on asia niin pilattu, ettei millään torumisella voida korjata tehtyä. Nyt on ajateltava, miten tulevaisuudessa voidaan korjata teidän virheenne”.

Kun Moskovassa käsiteltiin bolševistisia päätöslauselmaluonnoksia Tukholman edustajakokousta varten, aiheutti paljon väittelyä päätöslauselmaluonnos työläisten edustajain Neuvostoista. Minuun ne väittelyt tekivät syvällisen vaikutuksen. Kuuluin niiden joukkoon, jotka suhtautuivat hyvin varovasti ei-työläisainesten osallistumiseen Neuvostoihin, pelkäsivät niiden aineiden pikkuporvarillista ylivaltaa. Pelkään tekeväni virheitä esittäessäni nyt puheenvuorot väittelystä. Mutta voin joka tapauksessa sanoa, että lähdin kokouksesta täysin selvästi vakuuttuneena siitä, että Lenin piti Neuvostoja ei ainoastaan taistelueliminä, vaan myöskin vallaneliminä. Uskon, että Vladimir Iljitšillä oli jo silloin mielessä ajatus Neuvostohallituksesta.

* * *

Moskovassa asuessaankin Lenin oli tavattoman vaatimaton. Hän asui Kremlissä, Kansankomissaarien Neuvoston viereisessä huoneistossa. Siinä oli viisi pientä huonetta, joista Lenin valitsi itselleen pienimmän — läpikäytävän huoneen, jonka pinta-ala oli noin 36 neliöarssinaa, ja lisäksi siinä lattia narisi, niin että jokainen ohikulkenut häiritsti hänen työtään. Mutta hän ei suostunut siitä muuttamaan eikä huoneen korjaamiseen.

Muistan, kun kerran, taisi olla vuonna 1919, pistäydyin illalla erään asian vuoksi Nadežda Konstantinovnan luo. Näytin vahtisotamiehelle pääsyluvan, soitin, ovi avautui — sen avasi Lenin. Hän saattoi minut Nadežda Konstantinovnan luo ja meni jatkaamaan työtään. Sitten tarjottiin teetä ja Vladimir Iljitš tuli huoneeseen. Kävi ilmi, ettei heillä ollut riittävästi teelusikoita: neljälle hengelle niitä oli vain kaksi ja niitä oli pantava lasista toiseen vuorotellen. Teepöydässä ei ollut muuta kuin ruisleipää ja voita.

Vielä eräs tapaus: kerran Leninin puheille tuli ryhmä talonpoikia. Kansankomissaarien Neuvostossa oli hyvin kylmä ja keskustelun loputtua eräs talonpojista kysyi häneltä: „Miksi sinulla, Vladimir Iljitš, on näin kylmä huone?“ „Ei ole puita, on säästettävä“,— vastasi Lenin. Muutaman ajan kuluttua Moskovaan tuli Leninille osoitettu vaunulasti halkoja, jonka talonpojat olivat lähettäneet hänelle sekä kirje, jossa sanottiin: „Lähetämme sinulle vaunulastin halkoja, laita uuni, ja ellei ole muuraajaa, kirjoita, lähetämme muuraajan, meillä kylässä sellainen on“.

Sellaiset hämmästyttävän välittömät suhteet olivat Leninin ja kansanjoukkojen kesken.

* * *

Lisään muutaman sanan Leninin työskentelystä. Kansankomissaarien Neuvostossa selostaja sai puhua 5 minuuttia ja puheenvuorojen käyttäjät vain 3 minuuttia. „Meillä, toverit, ei ole joukkokokous; ei tarvita agitaatiota, on puhuttava vain asiaa“,— sanoi Vladimir Iljitš. Siksi Leninillä oli aina vasemmassa kädessään kello. Eräälle toverille sattui seuraavanlainen tapaus. Hän tahtoi kumota vastaväittäjänsä perustelut ja aloitti puheensa kaukaa, alkoi kertoa vastaväittäjänsä ajatuksia; siihen kuuluivat kaikki kolme minuuttia. „Aikanne on lopussa“,— keskeytti Lenin hänet.— „Miten niin? Sanoin vasta sen, mitä vastustaja ajattelee, en ehtinyt vielä kertoa omia ajatuksiani“.— „Sille ei mahda mitään“.— Kaikki nauroivat, myös Vladimir Iljitš. Toverin oli

pyydyttävä puheenvuoro toisessa vuorossa sanoakseen sen, mitä hän ajatteli asiasta.

Kuunnellessaan puhujia V. I. Lenin tarkasteli samalla ulkomaisia lehtiä tai jotain korrehtuuria. Aika ajoin hän tempasi paperia ja kirjoitti jollekin lapun. Sitten sai vastauksia ja luki ne. Ja koko ajan kuunteli tarkkaavaisesti jokaisen toverin puheita. Loppulausunnossaan hän teki loistavan lyhyen yhteenvedon kaikista puheista, kaikesta oleellisesta, mitä niissä oli sanottu, ja esitti harkitun ja perustellun päätösehdotuksen. Omiin puheisiinsa nähden Vladimir Iljitš oli yhtä ankara: nekin hän supisti työjärjestyksessä vahvistettuun aikaan.

Tehtiin tavattoman suuri virhe, ettei Kansankomissaarien Neuvostossa käytetty fonografiaa eikä pikakirjoittajaa, jotta olisi kirjoitettu muistiin Leninin puheet. Pikakirjoitettiin vain hänen suuret puheensa suurissa kokouksissa. Ja kuitenkin ne lyhyet kolmen—viiden minuutin puheet olivat loistavia ja erittäin sisältörikkaita. Jos ne kaikki olisi kirjoitettu muistiin, meillä olisi rikas aarreaitta. Mutta kaikki ne jäivät kirjoittamatta, ja niitä lukuisia puheita on tietenkin mahdoton muistaa. Samanlainen oli hänen kirjoittamiensa lukuisten kirjelappujen kohtalo. Ne joko heti revittiin, vanhan konspiratiivisen tavan mukaan, taikka pistettiin taskuun, missä ne kuluivat, tai ne yksinkertaisesti hävisivät. Suuri osa kirjelapuista on valitettavasti kadotettu.

* * *

Rakentaen koko Venäjän sähköistämisen jättiläissuunnitelmia, joihin tarvittiin kymmeniä miljardeja ruplia, Lenin oli samalla aikaa ihmeteltävän säästäväinen ja säästeliäs isäntä siellä, missä menot eivät olleet välttämättömiä. Muistakaamme hänen suunnitelmansa lehtien panemisesta ulos lukemista varten ja siitä, että lehdet oli kiinnitettävä tauluun puunauloilla rautanaulojen säästämiseksi, sillä rautaa meillä oli silloin hyvin vähän.

Muistan vielä seuraavan tapauksen. Gorkissa, puistossa, oli muutamia kuivuneita puita. Ne päätettiin kaataa. Vladimir Iljitšistä näytti, että yksi hakatuista puista ei ollut ihan kuiva. Hän nosti sen puun takia aika skandaalin. Löydettiin syyllinen. „Oletko itse kasvattanut vaikkapa yhden sellaisen puun?” — kysyi Lenin. — „En”. — „Tiedätkö miten paljon siihen oli pantu työtä, miten kauan se oli kasvanut? Pankaa hänet arestiin”. Loppujen lopuksi onnistui saada Vladimir Iljitš uskomaan, että hän erehtyi ja että puu todella oli pystykuiva.

Lenin moitti toisinaan erehdyksistä, mutta hänen sanansa eivät loukanneet. Aina oli sellainen tunne, että hän moitti todellakin syystä.

* * *

Ja vielä eräs luonteenomainen piirre. Vladimir Iljitš ei lainkaan pitänyt siitä, että hänestä huolehdittiin. Leniniä vastaan 1918 tehdyn murhayrityksen jälkeen määrättiin agentteja suojaamaan hänet hyökkäykseltä. Heidän oli kirjaimellisesti sanoen piilouduttava häneltä. Esimerkiksi kun Lenin Gorkissa ollessaan lähti kävelyille, niin hänen perässään lähti tšekistejä, mutta heidän oli kuljettava niin, ettei Lenin olisi heitä huomannut; jos hän huomasi, niin lähetti takaisin. Kun Lenin asui Kremlissä, hän kävi usein kävelyllä Kremlin alueella, ja silloin kaikki halukkaat saattoivat puhella hänen kanssaan. Tavallisesti puna-armeijalaiset kääntyivät hänen puoleensa kysymyksineen; Lenin keskusteli mielellään heidän kanssaan.

Ihmettelin aina miten henkilö, joka toimi ja asui Kremlissä ja näki työläisjoukkoja vain joukkokokouksissa ja edustajakokouksissa, kuitenkin tiesi niin hyvin työläis- ja talonpoikaisjoukkojen ajatukset ja pyrkimykset. Keskusteluissa toverien kanssa Lenin osasi ihmeteltävästi tiedustella heiltä joukkojen mielialoja. Miten työläiset elävät sillä paikkakunnalla? Mitä ajattelevat? Mikä heitä kiinnostaa? — Tällaisia kysymyksiä Vladimir Iljitš esitti maaseudulta saapuneelle keskustelutoverille keskustelunsa alussa. Ja vasta saatuaan vastaukset kaikkiin näihin kysymyksiin hän siirtyi keskustelemaan paikallisista johtavista työntekijöistä. Tämä joukkojen alinomainen tunnusteleminen oli eräs Leninin luonteenomaisimpia ja hämmästyttävämpiä piirteitä.

